

BOSNA I HERCEGOVINA

Ekonomске slobode u Bosni i Hercegovini u 2011. godini

Federalni zavod za programiranje razvoja
Sarajevo, avgust 2011. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	3
MJERENJE EKONOMSKIH SLOBODA	4
BOSNA I HERCEGOVINA – INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2011. GODINA	8
DESET EKONOMSKIH SLOBODA BOSNE I HERCEGOVINE	10
Sloboda poslovanja	10
Sloboda trgovine	10
Fiskalna sloboda	10
Rashodi vladinog sektora	10
Monetarna sloboda.....	11
Sloboda investiranja.....	11
Finansijska sloboda	11
Prava vlasništva.....	11
Odsustvo korupcije	11
Sloboda rada i radne snage.....	12
BOSNA I HERCEGOVINA I ZEMLJE OKRUŽENJA	12
UMJESTO ZAKLJUČKA	14

UVOD

U ekonomski slobodnom društvu, svaki pojedinac upravlja rezultatima vlastitog rada i svojim inicijativama. Pojedinci imaju pravo da sami odlučuju gdje će živjeti i raditi. Oni imaju pravo na vlasništvo nad sredstvima rada i izbor kako s njima raspolagati. U takvom društvu, pojedinci mogu uspjeti ili ne uspjeti zavisno od svojih individualnih napora i sposobnosti. Institucije društva ne vrše diskriminaciju u korist pojedinaca na osnovu rase, etničke pripadnosti, pola, klase, porodičnih veza, ili bilo kojih drugih faktora. Transparentnost i otvorenost neophodni su uslovi za donošenje odluka vladinog sektora kao i za proces rada. Moć ekonomskog odlučivanja zasniva se na slobodnom i otvorenom tržišnom natjecanju.

Rasprava o ekonomskim slobodama ima za cilj razmatranje odnosa između pojedinca i države pri čemu državne aktivnosti ili kontrole koje ometaju samostalnost pojedinaca ograničavaju ekonomske slobode.

Cilj ekonomske slobode nije jednostavno nepostojanje državne prisile ili ograničenja, nego stvaranje i održavanje osjećaja slobode za sve. Kada pojedinci uživaju blagodati ekonomske slobode, oni ipak imaju obavezu poštivati ekonomska prava i slobode drugih. Zadatak vladinog sektora je između ostalog da stvori osnovnu zaštitu od uništavanja prirode ili ugrožavanja pojedinca od nekog drugog, kao i da zaštiti prava vlasništva i ugovore od destruktivnih tendencija drugih.

Sveobuhvatna definicija ekonomske slobode treba obuhvatiti slobodu i pravo na proizvodnju, raspodjelu ili potrošnju dobara i usluga. Najviši oblik ekonomske slobode treba osigurati apsolutno pravo vlasništva, u potpunosti ostvariti slobodu protoka rada, kapitala i roba i apsolutnu odsutnost prinude ili prisile ekonomskih sloboda. Drugim riječima, pojedinci u ekonomski slobodnom društvu imaju pravo da rade, proizvode, troše, i ulažu na način kako žele, a da istovremeno njihova sloboda bude zaštićena i poštovana od strane države.

Mnogi politički teoretičari, takođe prihvataju da građani određenim dobrima (ekonomisti ih zovu „javna dobra“) mogu efikasnije biti opsluženi od strane vlade nego kroz privatna sredstva. Od posebnog interesa su one aktivnosti kao što je održavanje policijskih snaga koje štite prava svojine, monetarna nadležnost koja održava čvrstu valutu i nepristrasno sudstvo koje podstiče izvršenje ugovora među strankama.

Kada vladine prisile narastu iznad optimalnog nivoa, to počinje da nagriza slobode, a prva napadnuta sloboda je ekonomska sloboda. Kroz istoriju, vlade su uzrokovale brojne prepreke ekonomskim aktivnostima. Prisila ekonomskog izbora narušava i umanjuje proizvodnju, raspodjelu i potrošnju dobara i usluga (uključujući naravno i usluge radne snage). Uspostavljanje kontrole cijena je možda najjasniji primjer efekta državne prisile zbog svog dobro poznatog poremećaja ravnoteže ponude i tražnje.

MJERENJE EKONOMSKIH SLOBODA

Indeks ekonomske slobode¹ je mnogo više od skupa podataka dobivenih empirijskim proučavanjem, to je pažljiva teoretska analiza faktora koji najviše utiču na institucionalno okruženje ekonomskog razvoja. Iako postoje mnoge teorije o porijeklu i uzrocima ekonomskog razvoja, nalazi ove studije su jasni: ***zemlje sa najvećom ekonomskom slobodom imaju višu stopu ekonomskog rasta i znatno su prosperitnije od zemalja sa manjom ekonomskom slobodom.***

Na osnovu niza varijabli vrši se procjena 10 ključnih sloboda:

- Sloboda poslovanja;
- Sloboda trgovine;
- Fiskalna sloboda;
- Rashodi vladinog sektora;
- Monetarna sloboda;
- Sloboda investiranja;
- Finansijska sloboda;
- Prava vlasništva;
- Odsustvo korupcije;
- Sloboda rada i radne snage.

Ocjene ekonomskih sloboda svrstane su u pet kategorija:

- represivna 0 – 49,9
- uglavnom neslobodna 50 – 59,9
- umjereno slobodna 60 – 69,9
- uglavnom slobodna 70 – 79,9
- slobodna 80 – 100

Krajnja ocjena ekonomskih sloboda jedne zemlje je jednostavan prosjek ocjena svih 10 pojedinačnih sloboda. Podaci korišteni u posljednjem istraživanju su za period koji pokriva drugu polovinu 2009. i prvu polovinu 2010. godine, najdalje do 30. juna 2010. godine. Važno je reći da su komponente za neke ocjene bazirane na starijim informacijama. Na primjer, komponenta za ocjenu monetarne slobode je trogodišnje opterećenje stopom inflacije, od 01. januara 2007. do 31. decembra 2009. godine.

Indeks ekonomskih sloboda je izgrađen na analizi 10 specifičnih komponenti ekonomske slobode. Svaka od 10 ekonomskih sloboda ocjenjuje se pomoću ljestvice od 0 do 100. Ukupan rezultat ekonomske slobode za svaku zemlju predstavlja prosjek 10 promatranih komponenti.

Uzimajući zajedno svih 10 ekonomskih sloboda, osigurava se sveobuhvatna iako nesavršena slika ekonomskih sloboda, kako u pojedinim zemljama tako i u globalnoj ekonomiji. Trenutno, posmatranje ekonomskih sloboda zavisi od dostupnosti podataka za sve zemlje na svjetskom nivou. Kako se dostupnost podataka bude povećavala, nastavit će se poboljšavati ocjene kojima bi se osigurala što je moguće kompletnija slika ekonomskih sloboda. Index ekonomskih sloboda nastoji da održi kvalitet a ne samo kontinuitet u praćenju i ocjenjivanju. Prate se promjene do kojih se dođe u posmatranom periodu

¹ THE HERITAGE FOUNDATION AND THE WALL STREET JOURNAL: "2009 INDEX OF ECONOMIC FREEDOM".

bilo da su to političke promjene, nasilni sukobi ili prirodne katastrofe koje jednu zemlju mogu da zadese, usklađuje se metodologija i takvi podaci ponovo upoređuju unazad do 1995. godine.

Sloboda poslovanja

Sloboda poslovanja predstavlja pravo pojedinca da osniva, posluje i zatvara preduzeće bez smetnji države. Neka ograničenja, regulatorna pravila, suvišni zakonski propisi predstavljaju najveće barijere vođenju slobodnih poduzetničkih aktivnosti.

Rigidni propisi u obliku oporezivanja otežavaju poduzetnicima da stvaraju vrijednost. Mada mnogi propisi ometaju poslove, najvažniji su vezani za registraciju i izdavanje dozvola za rad novim kompanijama. U nekim zemljama, kao što su mnoge države SAD-a, procedure za sticanje odobrenja za rad mogu biti pojednostavljene elektronskim registracijskim obrazcima uz minimalnu naknadu. U Hong Kongu, na primjer, sticanje dozvole za rad zahtijeva popunjavanje jednostavnih obrazaca, tako da proces može biti kompletiran u nekoliko sati. Sa druge strane, u zemljama kao što je Indija i zemlje u dijelovima Južne Amerike, proces dobijanja dozvole za rad zahtijeva beskrajne puteve kroz vladine urede i može trajati godinu ili više.

Pa i onda kada se krene sa poslovanjem, državni propisi mogu olakšati ili otežati to poslovanje. Takođe i propisi koji otežavaju i poskupljuju zatvaranje nekog posla, sprečavaju poduzetnike da uopšte i počinju sa radom.

Sloboda trgovine

Sloboda trgovine odražava se kroz slobodan uvoz roba i usluga i mogućnost građana da se slobodno povezuju kao kupci i prodavači na međunarodnom tržištu.

Trgovinske restrikcije mogu biti u obliku nameta na uvoz i izvoz (carina, porezi, akcize i slično), propisanih kvota ili otvorenih zabrana trgovine pojedinim robama. Stepen do kojih država ometa slobodan tok međunarodne trgovine direktno utiče na pojedince da provode svoje ekonomske ciljeve.

Carine direktno povećavaju cijene uvezene robe koje u krajnjem plaćaju potrošači, ali one takođe narušavaju podsticanje domaće proizvodnje kroz tržišnu utakmicu, uzrokujući tako da se proizvodi roba sa nedostatkom komparativnih prednosti ili da se proizvodi roba čija je proizvodnja ekonomski neopravdana. Sve ovo ometa ekonomski rast. U mnogim slučajevima, ograničenja u trgovini, takođe stavljaju proizvode unapređene tehnologije iznad dometa lokalnih potrošača, ograničavajući njihov vlastiti produktivni razvoj.

Fiskalna sloboda

Fiskalna sloboda je sloboda pojedinaca i preduzeća da zadržava i kontroliše svoj prihod i imovinu u svoju vlastitu korist. Vlada može nametnuti fiskalna opterećenja na ekonomiju stvarajući tako prihode za sebe, prvenstveno kroz oporezivanje, ali stope poreza moraju biti utvrđene sa mjerom i stimulativne. Što su veća porezna opterećenja manji su individualni prihodi pa je time i manji poticaj za novu poduzetničku aktivnost.

Države nameću mnoge poreze, uključujući i one na plaće, promet, akcize, carine i dodanu vrijednost.

Rashodi vladinog sektora

Prekomjerni troškovi vlade su centralno pitanje u ekonomskim slobodama, kako u uslovima stvaranja prihoda (vidi fiskalna sloboda) tako i u uslovima rashoda.

Državna potrošnja često se opravdava pojmom „javnih dobara“ koja su efikasnije obezbjeđena od strane države nego od strane tržišta. Postoji takođe opravdanje za ispravljanje tržišnih grešaka kroz djelovanje vladinog sektora. Nažalost, ukoliko vlada ne obezbjedi tržišnu disciplinu, takva situacija vodi ka neefikasnosti, birokraciji i nižoj produktivnosti rada.

Državni apetiti za privatnim resursima odražavaju se i na ekonomsku slobodu i na ekonomski rast. Čak ako ekonomija kojom upravlja država postiže brzi rast kroz velike troškove, smanjuje ekonomsku slobodu i može stvoriti dugoročnu štetu rastućem potencijalu zemlje.

Monetarna sloboda

Monetarna sloboda odražava se u stabilnoj valuti i tržišno određenim cijenama, vezana je za ekonomije zemalja sa slobodom govora i demokratije. Slobodno društvo i slobodni ljudi trebaju stabilnu i pouzdanu valutu kao sredstvo razmjene, kao i zalihe valute. Bez monetarne slobode, teško je stvoriti dugoročnu vrijednost. Monetarne politike države uveliko kontrolišu vrijednost valute zemlje. Sa monetarnom politikom koja nastoji da održava stabilnost, ljudi se mogu osloniti na tržišne cijene za daleku budućnost. Lakše se kreiraju investicije, štednja i drugi dugoročni planovi, i pojedinci uživaju veću ekonomsku slobodu. Inflacija ne samo da smanjuje bogatstvo kao nevidljivi porez, već takođe narušava cijene, dislocira resurse, povećava troškove poslovanja i potkopava slobodno društvo.

Ne postoji jedinstvena opšte prihvaćena teorija prave monetarne institucije za slobodno društvo. Jedno vrijeme zlatni standard je uživao široku podršku, ali to nije dugo trajalo. Ono što karakteriše uglavnom sve monetarne prakse danas, je podrška niskoj inflaciji i nezavisnoj centralnoj banci. Postoji takođe rasprostranjeno mišljenje da kontrola cijena i neefikasnost tržišta vodi deficitu platnog bilansa zemlje.

Sloboda investiranja

Restrikcije u oblasti stranih investicija mogu ograničiti priliv i stimulisati odliv kapitala. Samo na slobodnom tržištu kapital će se ulagati tamo gdje je najpotrebniji i gdje je povrat uloženog novca najbrži. Državne aktivnosti koje usmjeravaju tok kapitala predstavljaju nametanje i uticaj na slobodu investitora i na slobodu pojedinaca kojima je kapital potreban. Što su restrikcije u oblasti investicija u zemlji veće to je niži nivo poduzetničke aktivnosti i niža stopa ekonomskog rasta.

Finansijska sloboda

U savremenoj ekonomiji, sve zemlje obezbjeđuju određene vrste nadzora nad radom banaka i drugih finansijskih institucija. Ovaj nadzor služi za dvije glavne svrhe: obezbjeđenje sigurnosti i stabilnosti finansijskog sistema i osiguranje da firme koje nude finansijske usluge, poštujući zakonske norme, stiču povjerenje građana.

Prekomjerno uplitanje države u bankarski sektor, ograničava konkurenciju, ometa efikasnost poslovanja i povećava troškove finansiranja poduzetničke aktivnosti. U slobodnom bankarskom okruženju, tržište bi trebalo biti osnovni izvor zaštite građana putem takvih institucija kao što su neovisni revizori i mediji.

Razvijajući se, centralna uloga koju igraju banke se upotpunjuje drugim finansijskim uslugama koje nude alternativna sredstva za prikupljenje kapitala ili diverzifikaciju rizika. Kao i u bankarskom sistemu pored

osnovnih odredbi koje jačaju ugovorne obaveze i sprečavaju prevaru, povećana vladina intervencija u ovim područjima potkopava ekonomsku slobodu i ograničava sposobnost nebankarskih finansijskih usluga da doprinesu ekonomskom rastu. Ako vlada intervenira na tržištu dionica ona se suočava sa uplitanjem u određivanja cijena kapitala – najkritičnija funkcija tržišne ekonomije. Tržište vrijednosnih papira mjeri na kontinuiranoj osnovi očekivane profite i gubitke javnih kompanija. Ovo mjerenje je ključno u raspoređivanju izvora kapitala tamo gdje je najisplativije, najrentabilnije, a na taj način se zadovoljavaju najbitniji zahtjevi potrošača. Slično tome, vlasništvo vlade ili intervencija u sektoru osiguranja potkopava sposobnost osiguravajućih kuća da učine dostupnim ove usluge po cijenama koje su zasnovane na riziku i tržišnim uslovima.

Prava vlasništva

Sposobnost da se akumulira privatno vlasništvo je glavna motivirajuća snaga u tržišnoj ekonomiji. Sigurna prava vlasništva daju građanima samopouzdanje da poduzimaju aktivnosti, štede svoje prihode i prave dugoročne planove jer znaju da su njihovi prihodi i štednja sigurni od eventualnih oduzimanja ili krađa. Zaštita privatnog vlasništva zahtijeva efikasan i pošten sudski sistem koji je dostupan svima, ravnopravno i bez diskriminacije.

Odsustvo korupcije

Korupcija predstavlja zloupotrebu položaja od strane državnih službenika ili osoba koje obavljaju javnu funkciju. Može se definisati kao nedostatak poštenja u sistemu, malverzacije putem kojih pojedinci imaju mogućnost da ostvare ličnu korist na štetu ostalih. Politička korupcija je tužan dio ljudske historije i manifestira se u mnogim oblicima kao što su ucjenjivanje, iznuđivanje, nepotizam, korištenje poznanstava, korištenje zaštite moćnih ljudi, krađe falsificiranjem zvaničnih podataka i (najčešće) sticanjem materijalne dobiti na nepošten način putem kojih javni službenici krađu ili ostvaruju profit na nelegalan način iz javnih fondova.

Korupcija inficira sve dijelove ekonomije izuzev ako se tržištu dozvoli da razvija transparentne i efikasne politike. Vladino regulisanje ili ograničavanje u jednom području može kreirati neformalno tržište u drugom. Na primjer, zemlja sa visokim barijerama u trgovini može imati zakone koji štite njeno domaće tržište i sprječavaju uvoz stranih roba, ali ove barijere stvaraju mogućnosti za krijumčarenje i neformalno tržište za zabranjene proizvode.

Sloboda rada i kretanja radne snage

Mogućnost pojedinaca da rade onoliko koliko oni žele i gdje god žele je ključna komponenta ove ekonomske slobode. Isto tako, mogućnost poslodavca da slobodno ugovara radnu snagu i da otpušta radnike kad oni nisu više potrebni je vitalni mehanizam za povećanje produktivnosti i održivi ekonomski rast. Glavni princip bilo kojeg tržišta je slobodna, dobrovoljna razmjena. Taj princip ima nekoliko komponenti kao što su dobrovoljni izbor i slobodna konkurencija. Tržište rada nije izuzetak.

Slobodno tržište je, takođe efikasna institucija za radnu snagu, daje najbolje rezultate za društvo i radnike, baš kao što je dokazalo superiornost, praktično na svim drugim poljima. Osim toga, državna intervencija stvara iste probleme na tržištu rada koje proizvodi na bilo kojim drugim tržištima. Vladini propisi mogu imati različite oblike, uključujući kontrole plaće, ograničenja zapošljavanja i otpuštanja, i ograničenja zdravstva i osiguranja. U mnogim zemljama, udruženja igraju važnu ulogu kod regulisanja

slobode radne snage i zavisno od njihovog djelovanja može predstavljati snagu za ostvarenje veće slobode ili prepreku za efikasno funkcionisanje tržišta rada. Uglavnom, što je veći stepen slobode radne snage, niža je stopa nezaposlenosti u ekonomiji.

U ovogodišnjem Indeksu ekonomske slobode rangirane su 183 zemlje. **Bosna i Hercegovina je zauzela 104. mjesto što je za 1,3 boda bolji rang u odnosu na prošlu godinu kada je bila na 110. mjestu.**

U prvih pet pozicija, Hong Kong, Singapur i Australija su zadržali prve tri, a slijede ih Novi Zeland i Švicarska, dok je posljednja rangirana Sjeverna Koreja. Afganistan, Irak, Lihtenštajn i Sudan nisu rangirane.

BOSNA I HERCEGOVINA – INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2011. GODINA

Stanovništvo:	4,0 miliona
GDP(PPP) ² :	29,5 milijarde \$
GDP:	-3,4%
5 – godišnji složeni godišnji rast	3,6 %
GDP po glavi stanovnika:	7.361 \$
Nezaposlenost:	40 %
Inflacija:	-0,4 %
Direktne strane investicije (priliv):	501,3 miliona \$
Rang:	104
Regionalni rang (Evropa):	39 od 43
Ocjena:	57,5
Kategorija:	Uglavnom neslobodna

Indeks ekonomskih sloboda po oblastima za Bosnu i Hercegovinu:

Svjetski rang: 104

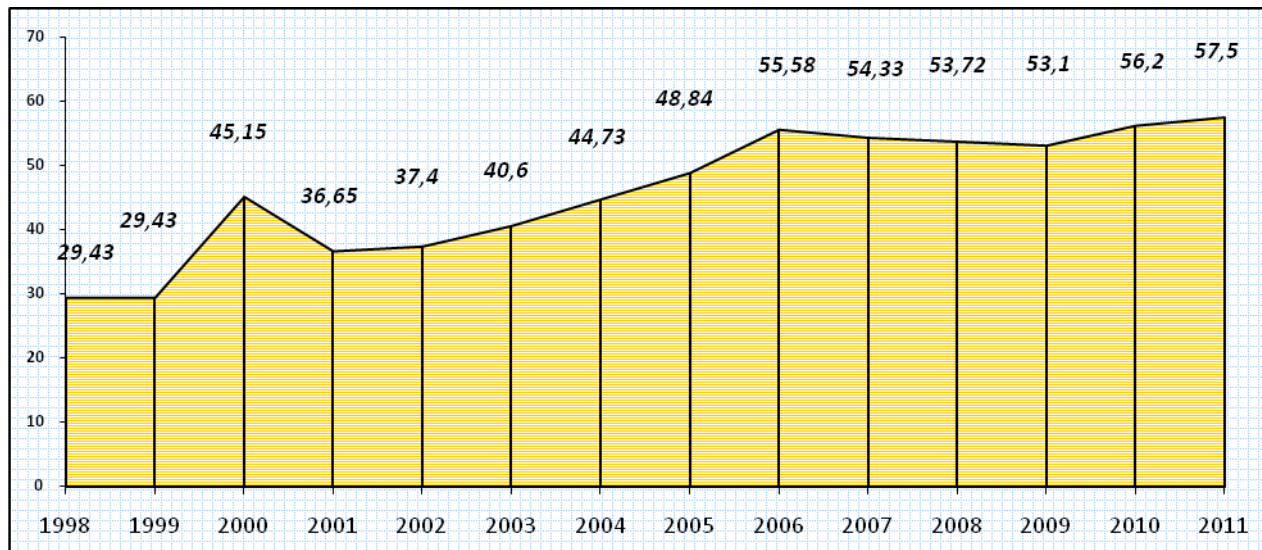
Regionalni rang: 39 od 43

Deset ekonomskih sloboda

R.br.	Oblasti	Ocjena	Prosjek svijet
1.	Sloboda poslovanja	60,4	64,3
2.	Sloboda trgovine	86,0	74,8
3.	Fiskalna sloboda	83,9	76,3
4.	Rashodi vladinog sektora	24,1	63,9
5.	Monetarna sloboda	80,6	73,4
6.	Sloboda investiranja	70,0	50,2
7.	Finansijska sloboda	60,0	48,5
8.	Prava vlasništva	20,0	43,6
9.	Odsustvo korupcije	30,0	40,5
10.	Sloboda rada i radne snage	60,2	61,5

² PPP (purchasing power parity) - paritet kupovne moći

**Ocjene indeksa ekonomskih sloboda za Bosnu i Hercegovinu
u periodu od 1998. do 2011. godine kretale su se prema narednoj dinamici:**

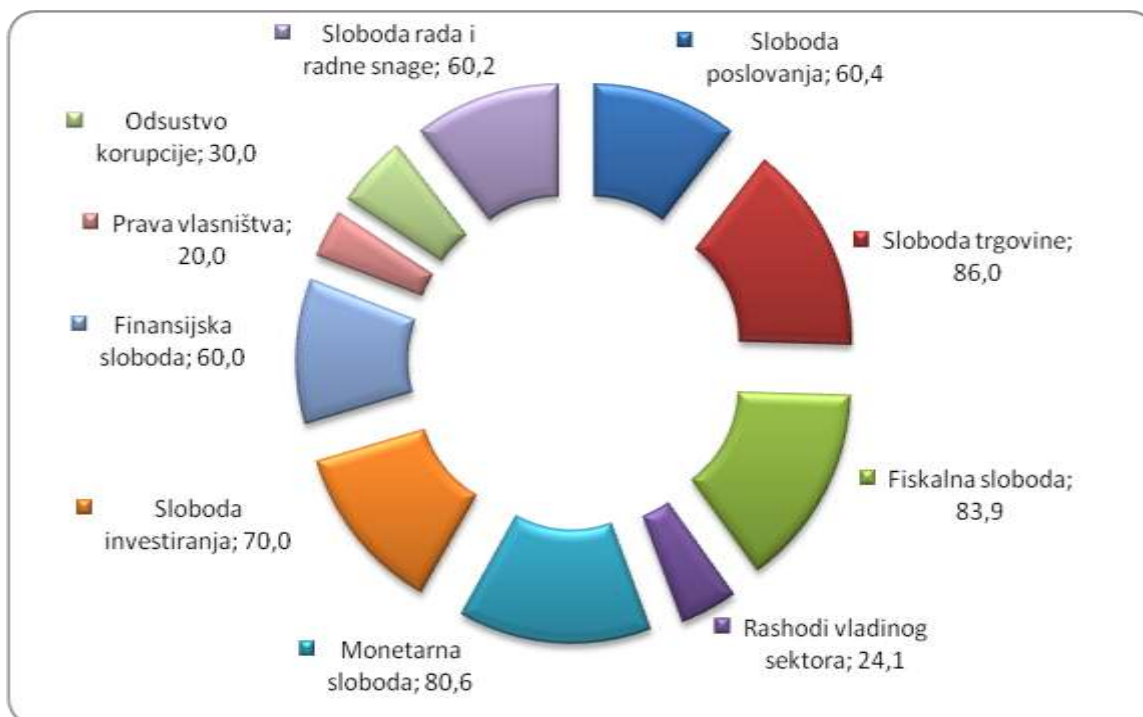

Rezultat ekonomske slobode Bosne i Hercegovine je 57,5, što je prema Index-u 2011. godine, rangira na 104. mjesto najslobodnijih ekonomija. Ukupna ocjena je za 1,3 boda viša nego prošle godine, sa značajnim poboljšanjima u slobodi trgovine, monetarnoj slobodi i pravima vlasništva. Što se tiče evropskog regionalnog poretka, Bosna i Hercegovina je rangirana na 39. mjesto među 43 rangirane zemlje, a njena ukupna ocjena ostaje daleko ispod regionalnog prosjeka.

Nakon nekoliko godina snažnog rasta, stanje u ekonomiji Bosne i Hercegovine izrazito se pogoršalo djelimično zbog globalne ekonomske krize, a općenito zbog sporog ostvarenja napretka na polju ekonomskih sloboda. Javna potrošnja je neefikasna i visoka, prava vlasništva i dalje slabo zaštićena, a rasprostranjena korupcija obeshrabruje poduzetničku aktivnost. Vladavina prava je slaba, a lokalni sudovi su podložni značajnim političkim uplitanjima i nedostatku sredstava za procesuiranje složenih kaznenih djela. Nametljiva administracija i skupe procedure registracije odraz su ranijeg centralističkog planiranja. Nerregistrirana ekonomija i dalje je prilično visoka. Poduzetnički ambijent se malo poboljšao, ali je to i dalje jedno od najkritičnijih područja.

Dejtonskim sporazumom 1995. godine završen je raspad bivše Jugoslavije, a BiH je nastavila put kao samostalna država. U okviru njene slabe centralne vlade uspostavljena su dva entiteta: Republika Srpska i Federacija BiH. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Europskoj uniji koji je Bosna i Hercegovina potpisala u junu 2008. godine, približava je članstvu u EU. Odlukom EU građani Bosne i Hercegovine od 15. decembra 2010. godine mogu da ulaze bez viza u zemlje članice Šengenskog sporazuma. U maju 2010. godine Bosna i Hercegovina je dobila Akcioni plan za članstvo u NATO savez u kojem se navode koraci potrebni za članstvo koje je neophodno preduzeti u narednom periodu.

DESET EKONOMSKIH SLOBODA BOSNE I HERCEGOVINE

SLOBODA POSLOVANJA - 60,4 (-0,9)

Iako je zabilježen napredak u posljednjih nekoliko godina, poslovni ambijent još uvijek ometaju i ograničenja u propisima i neefikasnost privatnih investicija potrebnih za brži ekonomski rast. Proces pokretanja poslovanja i sticanja odobrenja za rad i dalje je otežan administrativnim zastojsima.

SLOBODA TRGOVINE – 86,0 (+5,2)

Prosječna carinska stopa Bosne i Hercegovine u 2009. godini iznosila je 2 posto. Uvozna i izvozna ograničenja, netransparentni propisi, dodatne uvozne carine na poljoprivredne proizvode, te mnoge druge granične nadoknade povećavaju trošak trgovine. Provedba prava intelektualnog vlasništva i dalje ostaje problem. Carine na 11.000 proizvoda iz EU su ukinute, a zemlja nastoji

da se pridruži Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Deset bodova je oduzeto od trgovinske slobode Bosne i Hercegovine zbog nekarinskih barijera.

FISKALNA SLOBODA - 83,9 (+0,7)

Porezna politika u Bosni i Hercegovini se razlikuje zavisno od entiteta. Stopa poreza na dohodak i stopa poreza na dobit je 10 posto. Ostali porezi uključuju porez na dodanu vrijednost (PDV), porez na promet nekretnina i porez na imovinu. U posljednjoj godini, udio poreznog prihoda kao procenat BDP-a bio je 37,6 posto.

RASHODI VLADINOG SEKTORA - 24,1 (-4,7)

U posljednjoj godini, ukupni državni rashodi, uključujući državnu potrošnju i transferna plaćanja, porastao je na 50,3 posto BDP-a.

Fiskalni deficit je 5,3 posto BDP-a. Nakon smanjenja u 2009. godini, državne vlasti planiraju zamrzavanje plaća. Prioritet su penziona reforma i poboljšanje transparentnosti budžeta.

MONETARNA SLOBODA – 80,6 (+5,9)

Iako je inflacija u 2009. godini, znatno opala u odnosu na 2008. godinu, u 2010. godini ponovo je zabilježen blagi rast. Kontrola cijena primjenjuje se na električnu energiju, plin, i telekomunikacijske usluge. Deset bodova je oduzeto od monetarne slobode Bosne i Hercegovine zbog mjera koje narušavaju domaće cijene.

SLOBODA INVESTIRANJA – 70,0 (bez promjene)

Zakon daje stranim investitorima ista prava kao domaćim investitorima. Ne postoje restrikcije na investicije osim vojske i medija, gdje je strana kontrola ograničena na 49 posto. Pravo na transfer i povrat dobiti i doznaka je zagarantovano. Strani investitori i dalje se suočavaju s ozbiljnim preprekama, uključujući i složen pravni i regulatorni okvir, netransparentne procedure poslovanja, te slabo pravosuđe. Brojna državna i općinska administracija stvara netransparentni birokratski sistem i mogućnosti za korupciju. Privatizacija preduzeća u državnom vlasništvu zaostaje za drugim zemljama u regiji. Postoji nekoliko ograničenja na kapitalne transakcije i devizne račune. Zakon zabranjuje eksproprijaciju i nacionalizaciju imovine, osim pod posebnim okolnostima i uz obaveznu naknadu.

FINANSIJSKA SLOBODA – 60,0 (bez promjene)

U finansijskom sektoru provedeno je mnogo više reformi u odnosu na bilo koje druge sektore privrede Bosne i Hercegovine. U posljednjih nekoliko godina bankarski sistem se brzo proširio, te su uslijedili konsolidacija i privatizacija. Većina banaka je privatizovana,

(više od 80 posto bankarskog kapitala). Postoji jednostavan pristup kapitalu i širok spektar usluga. U toku ekonomske krize kreditna aktivnost privatnom sektoru je značajno opala. Prisutnost banaka sa inostranim vlasništvom je velika, i na njih otpada više od 90 posto ukupne aktive banaka. Slabo izvršenje ugovora i siromašno pravno okruženje i dalje su smetnja dugoročnom kreditiranju. Centralna banka je pokušala da ujedini organe za finansijsku kontrolu na nivou države, ali ovaj proces ide veoma sporo. Tržište kapitala i dalje je nerazvijeno. Ne postoje restrikcije na plaćanja i transfere povezane sa međunarodnim tekućim i kapitalnim transakcijama.

PRAVA VLASNIŠTVA – 20,0 (+10,0)

Registar vlasništva je u velikoj mjeri nepouzdan, ostavljajući mogućnost osporavanja prenosa vlasništva. Sudski sistem ne pokriva adekvatno trgovinske aktivnosti. Učinjeni su napor na ažuriranju zakona o katastru nekretnina, poništenju prethodnih proturječnih zakona i razvoja novih entitetskih registara.

Sudske odluke se teško provode, ugovori su gotovo neprovodivi, a i provedba zakona zaštite intelektualnog vlasništva je neadekvatna.

ODSUSTVO KORUPCIJE – 30,0 (-2,0)

Smatra se da je korupcija široko rasprostranjena u Bosni i Hercegovini. Prema Transparency International's Corruption Perceptions Index za 2009. godinu, Bosna i Hercegovina zauzima 99 mjesto od 180 posmatranih zemalja. Korupcija i dalje prevladava u mnogim političkim i privrednim institucijama, a prisutan je i politički uticaj na sudstvo. Proces registracije poslovanja i dobijanja dozvola su djelomično podložni korupciji.

SLOBODA RADA I RADNE SNAGE– 60,2 (-1,0)

Tržište radne snage djeluje u okviru relativno nefleksibilne zakonske regulative koja

sprječava zapošljavanje. Kruti i zastarjeli sistem utvrđivanja plaće i kolektivnih ugovora sprječava stvaranje novih radnih mjesta i mobilnost radnika.

BOSNA I HERCEGOVINA I ZEMLJE OKRUŽENJA

Regija Evropa obuhvata 43 zemlje koje uživaju ekonomski prosperitet i stabilnost. Prema Index-u 2011. Evropa je nastavila održavati visok nivo ekonomske slobode. Dobro uređene institucije slobodnog tržišta u većini omogućavaju da rezultat zemalja regije bude iznad svjetskog prosjeka u sedam od 10 ekonomskih sloboda. Uprkos nedavnim globalnim finansijskim i ekonomskim previranjima, kroz politiku poboljšanja i smanjenja poreza, pojednostavljenje zakonodavnog okvira, nastavka i uvođenja drugih strukturnih reformi, ipak je došlo do poboljšanja u ukupnim rezultatima 26 zemalja uključujući i ekonomije Bugarske, Moldavije, Srbije, Litvanije i Poljske. Nasuprot tome, 16 zemalja (uključujući Island, Irsku, Italiju, Grčku i Veliku Britaniju, od kojih je svaka izgubila više od dva boda) zabilježile su značajno smanjenje svojih ekonomskih sloboda.

Ukupna ocjena ekonomskih sloboda evropske regije ozbiljno je narušena zbog slabijih rezultata u državnoj potrošnji, fiskalnoj slobodi, i slobodi rada, a koji su rezultat troškova socijalne zaštite kao velikog postotka BDP-a. Komplikovani propisi rada jasno koče i rast produktivnosti i stvaranje novih radnih mjesta, što dovodi do nezaposlenosti i usporava privredni rast. Usporen rast doveo je mnoge evropske zemlje u situaciju da otežano vraćaju obaveze pri čemu su prisiljeni da smanjenjem potrošnje reduciraju fiskalni deficit. Devet od 20. ekonomski najslobodnijih zemalja su u evropskoj regiji. Irska, čiji je ukupni rang pao na 7 mjesto, sada je iza Švicarske. Danska je ispred Sjedinjenih američkih država, na 8. mjestu. Velika Britanija je sa 15. pozicije pala na 16. što je rezultat prilagođavanja globalnim finansijskim i privrednim previranjima. Luksemburg, Holandija, Estonija, Finska, i Kipar sa svojim rezultatima takođe su u prvih 20. Ukupan rezultat Danske je 0,8 boda više nego prošle godine. Osim visoke transparentnosti i niske korupcije, Danska ima efikasan zakonodavni sistem i nezavisno sudstvo. Bugarska i Kipar zabilježile su za dva boda bolju ocjenu, uglavnom zbog poboljšanja slobode investiranja, slobode od korupcije, te slobode rada. Oko 80 posto od 43 evropske zemlje ima rezultat između 60. i 80. čime su stekle status "umjereno slobodna" ili "uglavnom slobodna." Samo Ukrajina i Bjelorusija su zadržale status "represivna" s ocjenama ispod 50.

Bosna i Hercegovina ima bolji rang u odnosu na prošlu godinu i zauzima 104. mjesto. Što se tiče regionalnog ranga, Bosna i Hercegovina je zadržala 39. mjesto od 43 rangirane zemlje u evropskom regionu.

Kao i predhodne godine, Makedonija je postigla najbolje rezultate od zemalja bivše Jugoslavije koje se rangiraju u Index-u 2011. Ocjena 66,0 rangira Makedoniju na 55. mjesto najslobodnijih ekonomija u Index-u 2011. Ova ocjena je za 0,3 boda povećana u odnosu na prošlu godinu, što je rezultat velikog poboljšanja u slobodi od korupcije i monetarnoj slobodi. Od 43 zemlje evropske regije, Makedonija je rangirana na 23. mjesto, a ukupan rezultat je iznad svjetskog prosjeka. Značajne reforme koje je Makedonija poduzela zadnjih godina u mnogim aspektima svoje ekonomije pospješili su ekonomski rast i razvoj poduzetničkog sektora. Konkurentne jedinstvene porezne stope i rastući finansijski sektor koji

nudi kredite po tržišnim uslovima poboljšavaju dinamiku privatnog sektora, kao i otvorenost makedonske vanjske trgovine i investiranja. Monetarna stabilnost se održava relativno dobro, a takođe i bankarski sektor je prebrodio globalnu finansijsku krizu relativno dobro. U razvoju privatnog sektora zadržala su se strukturna ograničenja. Značajan nivo korupcije i slaba prava vlasništva su znatna kočnica inovativne poslovne aktivnosti. Relativno visok nivo državne potrošnje takođe ometa dinamiku dugoročnog ekonomskog rasta.

Slovenija je prema zadnjem Index-u slabije rangirana. Njen rezultat je smanjen za 0,1 bod u odnosu na prošlu godinu tako da je sada sa ukupnom ocjenom 64,6 rangirana na 66. mjesto. Njena ocjena je smanjena u slobodi od korupcije, slobodi rada i državnoj potrošnji. Na 29. mjestu je od 43 zemlje evropske regije, a ukupni rezultat je znatno iznad svjetskog prosjeka. Nastavak jačanja ekonomskih sloboda Slovenije, olakšan je strukturnim reformama i jačanjem privatnog sektora. Ekonomija uživa visok nivo slobode poslovanja, slobode trgovine, slobode investiranja, prava vlasništva i slobode od korupcije. Poslovni propisi su pojednostavljeni i transparentni, a nedavno smanjenje stope poreza na dobit povećava konkurentnost. Slabije je ocjenjena u oblasti državne potrošnje i slobode rada. Više od 40 posto BDP-a otpada na državnu potrošnju, reforme na tržištu rada kasne, što ometa zapošljavanje i rast produktivnosti. Uz pomoć strukturnih reformi, ekonomija Slovenije uživa relativno visok nivo poslovne slobode, trgovinske slobode, slobode investiranja, prava vlasništva i slobode od korupcije. Javni dug i dalje je nizak, ali se fiskalni deficit povećao na 5,5 posto BDP-a. Daljnji rast ekonomske slobode u Sloveniji poziva na jačanje upravljanja javnim finansijama i dinamičnijem razvoju finansijskog sektora. Usporene reforme tržišta rada, ometaju zapošljavanje i rast produktivnosti.

Hrvatska sa rezultatom 61,1 rangirana je na 82. mjesto po ekonomskim slobodama prema Index-u 2011. Njena ukupna ocjena je za 1,9 bod viša od prošlogodišnje, s poboljšanjima u šest od 10 ekonomskih sloboda. Hrvatska je napredovala za 10 mjesta u svjetskoj ljestvici, ali je njen ukupni rezultat još uvijek ispod regionalnog prosjeka. Sticanje većih ekonomskih sloboda olakšale su strukturne reforme i sve vitalniji privatni sektor. Otvorenost za globalnu trgovinu i konkurentne porezne reforme doprinijele su modernizaciji privrede i snažnoj ekonomskoj ekspanziji prije globalne ekonomske krize. Dobar zakonodavni okvir pomogao je sektorima u vrijeme finansijske krize. Znatna državna intervencija u ključnim područjima ekonomije je glavna kočnica ukupne ekonomske slobode. Kruti propisi o radu i dalje koče produktivnost i rast zaposlenosti. Korupcija i političko uplitanje, naročito u pravosuđu i dalje je prisutno.

Prema Index-u 2011., Srbija je sa ocjenom 58 rangirana na 101. mjesto. Njena ocjena je povećana za 1,1 bod u odnosu na prošlu godinu. Skromna poboljšanja zabilježena su u šest od 10 ekonomskih sloboda. Srbija je rangirana 38. od 43 zemlje u evropskoj regiji, a njena ukupna ocjena je ispod svjetskog prosjeka. U posljednjem desetljeću Srbija provodi značajne strukturne reforme u mnogim dijelovima privrede. Tako je uz pomoć procesa reformi koje uključuju privatizaciju i konsolidaciju oživjela i nastavila razvijati bankarski sektor. Konkurentnost i poduzetničku djelatnost, Srbija podržava niskim, fiksnim poreznim stopama i relativno fleksibilnim propisima zapošljavanja. Potrebne su dublje reforme kako bi se smanjila korupcija i reforme pravosudnog sistema. Ukupne ekonomske slobode Srbije trpe zbog nedovoljne institucionalne potpore ili političke volje za neophodnim reformama.

Crna Gora je u Index-u 2011. rangirana je na 76. mjesto sa ocjenom 62,5. Rezultat je smanjen za 1,1 boda u odnosu na prošlu godinu, prvenstveno zbog eksplozivnog rasta državne potrošnje. Crna Gora je postigla veliki napredak na putu ka modernoj i vitalnoj ekonomiji. Trgovinski režim je sve otvoreniji, a zakonodavni i pravni okviri koji regulišu ulaganja i proizvodnju postali su efikasniji i daju podršku razvoju rastućeg privatnog sektora. Ostale pojačane reforme, koje uključuju daljnje smanjenje već konkurentne jedinstvene porezne stope i provedbu reforme tržišta rada, također su doprinijeli pojavi poduzetničke

dinamike. Uprkos velikim koracima koje je napravila u ukupnom poretku, ekonomska sloboda Crne Gore još uvijek pati od nedovoljne institucionalne potpore prava vlasništva i borbe protiv korupcije. Sudski sistem i dalje je neefikasan i osjetljiv na političke uticaje. Vanjski dug je u porastu, a državna potrošnja treba biti efikasnija.

Od ostalih zemalja iz okruženja Austrija je na 21. mjestu sa ukupnom ocjenom 71,9; Mađarska na 51. mjestu sa ukupnom ocjenom 66,6; Rumunija je zadržala 63. mjesto (ocjena 64,7); Albanija je na 70. mjestu sa ukupnom ocjenom 64,0 što je dosta lošiji rang u odnosu na Index 2010. kada je bila na 53. mjestu; Bugarska sa rangom 60. i sa ukupnom ocjenom 64,9 ocjenjena je mnogo bolje u odnosu na Index 2010. godine kada je bila na 75. mjestu. Italija na 87. i Grčka na 88. mjestu imaju istu ukupnu ocjenu 60,3.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Kao potencijalni kandidat za članstvo u EU, Bosna i Hercegovina je u junu 2008. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Privremeni sporazum, koji se uglavnom odnosi na trgovinska pitanja između Evropske unije i Bosne i Hercegovine na snazi je od jula 2008. godine. U rješavanju međunarodnih pitanja i pitanja vezanih za Evropsku uniju potrebna je čvrsta, zajednička vizija i dobro funkcionisanje institucija. Članstvo u Uniji zahtijeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije i sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u Uniji.

Poduzimanjem niza reformi, Bosna i Hercegovina pokušava prevazići brojne prepreke koje stoje na putu njenog ekonomskog razvoja. Međutim negativan uticaj globalne ekonomske i finansijske krize odrazio se i na Bosnu i Hercegovinu. Taj proces započeo je u zadnjem kvartalu 2008. godine, tako da je pad ekonomske aktivnosti koji je registrovan u 2009. godini bio uglavnom uzrokovan padom domaće privatne potrošnje, padom investicija i smanjenjem vanjske potražnje. Trgovina je drastično usporena, građevinske aktivnosti i industrijska proizvodnja su se smanjile, a nezaposlenost povećala. Dohodak po glavi stanovnika, mjereno po standardima kupovne moći, u 2009. godini je bio 30% prosjeka EU-27.

U 2010. godini su zabilježeni određeni znakovi blagog ekonomskog oporavka, što se vidi po obimu industrijske proizvodnje koji je u prvih osam mjeseci 2010. godine porastao za 1,1%, a obim izvoza za 28,8%. Međutim, prosječna stopa nezaposlenosti mjerena prema nacionalnom registru, u julu 2010. iznosila 43,2%. Bila je posebno visoka među mladima (48,7% za mlade uzrasta između 15 i 24 godine). Sektor na koji je porast nezaposlenosti najviše uticao u 2010. godini je prerađivačka industrija. Prema Istraživanju radne snage, rađenom po metodologiji Međunarodne organizacije rada (ILO), nezaposlenost se sa 24,1% koliko je iznosila u 2009. godini, povećala na 27,2% u 2010. godini.

U 2009. godini zabilježena je deflacija u procentu od 0,4%. Početkom 2010. godine stanje se obrnulo. Pod uticajem porasta akciza na duhan i alkohol kao i troškova prevoza i komunikacija zbog promjena u međunarodnim cijenama, godišnja inflacija narasla je na 1%.

Proces registracije preduzeća i dobijanja dozvola je poboljšana. Tako je u toku 2009. godine postupak sudske registracije preduzeća, koja se registruju po prvi put, skraćena sa 5-45 dana na 5-20 dana. Kod

nekih sudova na raspolaganju je elektronski prijavni obrazac za registraciju preduzeća. Postupci registracije se razlikuju prema entitetima što predstavlja problem za preduzeća koja žele poslovati na teritoriji cijele BiH. Potrebno je uspostaviti jedinstveni sistem za registrovanje preduzeća u cijeloj zemlji koji bi olakšao poslovanje u oba entiteta. Zakon o politici stranih ulaganja je izmijenjen i dopunjen, kako bi se skratio dugi postupak za osnivanje preduzeća u stranom vlasništvu (u 2009. u prosjeku 83 dana). Ukinut je zahtjev za registrovanje direktnih stranih ulaganja kod Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Sada se zahtijeva samo registracija kod lokalnih sudova.

Određeni napredak zabilježen je i u oblasti industrijske politike. Pripremljene su entitetske industrijske politike djelovanja i akcioni planovi, ali je potrebno izraditi državnu industrijsku strategiju iako su elementi industrijske politike obuhvaćeni Strategijom razvoja i socijalnog uključivanja BiH. Još uvijek nedostaju mjere za saradnju i usklađivanje čiji je cilj podsticanje konkurentnosti i restrukturiranje glavnih industrijskih sektora.

Na polju malih i srednjih preduzeća ostvaren je blagi napredak. Bosna i Hercegovina učestvuje u Evropskoj mreži poduzetništva. Evropska povelja za mala preduzeća se primjenjuje sporo i neujednačeno, a pripreme za provedbu Akta o malim preduzećima su u početnoj fazi. Potrebno je sprovesti državnu Strategiju razvoja malih i srednjih preduzeća. I dalje je potrebno usvojiti zakon o promociji malih i srednjih preduzeća i poduzetništva koji je neophodan za provedbu Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća. U entitetima su preduzete neke inicijative za pružanje podrške malim i srednjim preduzećima. Ipak, mala i srednja preduzeća u zemlji i dalje rade pod različitim uslovima. Kako bi se ojačale poslovne aktivnosti i trgovina, potrebno je pravilno provođenje državne strategije za mala i srednja preduzeća i daljnje poboljšanje poslovnog okruženja.

Tabela 1.

Ocjene ekonomskih sloboda po godinama

Zemlja	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Albanija	49,7	53,8	54,8	53,9	53,4	53,6	56,6	56,8	56,8	58,5	57,8	60,3	61,4	62,4	63,7	66,0	64,0
Austrija	70,0	68,9	65,2	65,4	64,0	68,4	68,1	67,4	67,6	67,6	68,8	71,1	71,6	71,4	71,2	71,6	71,9
Bosna i Hercegovina	-	-	-	29,4	29,4	45,1	36,6	37,4	40,6	44,7	48,8	55,6	54,4	53,9	53,1	56,2	57,5
Bugarska	50,0	48,6	47,6	45,7	46,2	47,3	51,9	57,1	57,0	59,2	62,3	64,1	62,7	63,7	64,6	62,3	64,9
Crna Gora	-	-	-	-	-	-	-	46,6	43,5	-	-	-	-	-	58,2	63,6	62,5
Grčka	61,2	60,5	59,6	60,6	61,0	61,0	63,4	59,1	58,8	59,1	59,0	60,1	58,7	60,6	60,8	62,7	60,3
Hrvatska	-	48,0	46,7	51,7	53,1	53,6	50,7	51,1	53,3	53,1	51,9	53,6	53,4	54,1	55,1	59,2	61,1
Italija	61,2	60,8	58,1	59,1	61,6	61,9	63,0	63,6	64,3	64,2	64,9	62,0	63,8	62,6	61,4	62,7	60,3
Mađarska	55,2	56,8	55,3	56,9	59,6	64,4	65,6	64,5	63,0	62,7	63,5	65,0	64,8	67,6	66,8	66,1	66,6
Makedonija	-	-	-	-	-	-	-	58,0	60,1	56,8	56,1	59,2	60,6	61,1	61,2	65,7	66,0
Rumunija	42,9	46,2	50,8	54,4	50,1	52,1	50,0	48,7	50,6	50,0	52,1	58,2	61,2	61,7	63,2	64,2	64,7
Slovenija	-	50,4	55,6	60,7	61,3	58,3	61,8	57,8	57,7	59,2	59,6	61,9	59,6	60,2	62,9	64,7	64,6
Srbija	-	-	-	-	-	-	-	46,6	43,5	-	-	-	-	-	56,6	56,9	58,0

Tabela 2.

Ocjene ekonomskih sloboda po oblastima za 2011. godinu

Zemlja	Sloboda poslovanja	Sloboda trgovine	Fiskalna sloboda	Rashodi vladinog sektora	Monetarna sloboda	Sloboda investiranja	Finansijska sloboda	Prava vlasništva	Odsustvo korupcije	Sloboda rada i rad. snage	Ukupno
Albanija	67,1	79,8	92,1	68,7	79,9	65,0	70,0	35,0	32,0	50,4	64,0
Austrija	72,8	87,6	50,3	28,0	82,9	80,0	70,0	90,0	79,0	78,2	71,9
Bosna i Hercegovina	60,4	86,0	83,9	24,1	80,6	70,0	60,0	20,0	30,0	60,2	57,5
Bugarska	75,8	87,6	86,9	58,3	75,5	55,0	60,0	30,0	38,0	82,0	64,9
Crna Gora	71,3	83,6	89,4	28,6	76,0	55,0	50,0	40,0	39,0	92,3	62,5
Grčka	76,2	82,6	65,9	34,3	80,6	60,0	60,0	50,0	38,0	55,2	60,3
Hrvatska	65,2	87,6	74,6	50,3	78,5	70,0	60,0	40,0	41,0	44,1	61,1
Italija	77,3	87,6	55,4	28,6	82,1	75,0	60,0	50,0	43,0	44,4	60,3
Mađarska	76,5	87,6	69,7	27,4	75,9	75,0	70,0	65,0	51,0	67,7	66,6
Makedonija	64,6	83,6	90,0	64,3	84,5	60,0	60,0	35,0	38,0	79,7	66,0
Rumunija	72,0	87,6	86,8	57,6	74,4	80,0	50,0	40,0	38,0	60,8	64,7
Slovenija	83,6	87,6	65,1	41,1	80,5	70,0	50,0	60,0	66,0	41,8	64,6
Srbija	59,0	75,2	83,6	41,9	66,0	60,0	50,0	40,0	35,0	68,9	58,0

Tabela 3.

STATISTIČKI PODACI O ZEMLJAMA IZ OKRUŽENJA BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2010. GODINU³

	Stanovništvo (procjena juli 2011.)	Površina u km ²	GDP u mlrd USD (PPP)	Rast GDP u %	GDP per capita u USD	Izvoz u mil USD	Uvoz u mil USD
Albanija	2.994.667	28.748	23,86	3,5	8.000	1,55	4,59
Austrija	8.217.280	83.871	332	2	40.400	157,4	156
BiH	4.622.163	51.197	30,33	0,8	6.600	4,804	9,22
Crna Gora	661.807	13.812	6,724	1,1	10.100	171,3 (2003)	601,7 (2003)
Bugarska	7.093.635	110.879	96,78	0,2	13.500	19,33	22,78
Hrvatska	4.483.804	56.594	78,09	-1,4	17.400	11,51	20,93
Grčka	10.760.136	131.957	318,1	-4,5	29.600	21,14	44,9
Italija	61.016.804	301.340	1,774	1,3	30.500	458,4	459,7
Mađarska	9.976.062	93.028	187,6	1,2	18.800	93,74	87,44
Makedonija	2.077.328	25.713	20	0,7	9.700	3,171	5,113
Rumunija	21.904.551	238.391	254,2	-1,3	11.600	51,91	59,84
Slovenija	2.000.092	20.273	56,58	1,2	28.200	24,97	25,96
Srbija	7.310.555	77.474	80,1	1,8	10.900	9,7	15,78

³ Izvor: Central Intelligence Agency „The World Fact Book“. Podaci o stanovništvu su procjena 2011. godine. Podaci o GDP-u, rastu GDP-a, GDP per capita, izvozu i uvozu su procjena 2010. godine.

Tabela 4.

GLAVNE GRANE I ZEMLJE PARTNERI IZVOZA I UVOZA⁴

ZEMLJA	GLAVNE GRANE		ZEMLJE PARTNERI	
	IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
Albanija	Tekstil i obuća; asfalt, metali i metalne rude, sirova nafta; povrće, voće, duhan	Mašine i oprema, namirnice, tekstil, kemikalije,	Italija 50,8%, Kosovo 6,2%, Turska 5,9%, Grčka 5,4%, Kina 5,5% (2010)	Italija 28%, Grčka 13%, Kina 6,3% Turska 5,6%, Njemačka 5,6%, (2010)
Austrija	Mašine i oprema, motorna vozila i dijelovi, papir i karton; metalni proizvodi, kemikalije, željezo i čelik, tekstil, namirnice	Mašine i oprema, motorna vozila, kemikalije, proizvodi od metala, nafta i naftni proizvodi; namirnice	Njemačka 30,96%, Italija 8,17%, Švajcarska 4,99% US 3,99% (2009)	Njemačka 45,07%, Švajcarska 6,76%, Italija 6,66%, Holandija 4,03% (2009)
Bosna i Hercegovina	Metali, odjeća, proizvodi od drveta	Mašine i oprema, hemikalije, goriva, namirnice	Hrvatska 19,07%, Slovenija 18,58%, Italija 16,87%, Njemačka 13,38%, Austrija 10,25% (2009)	Hrvatska 22,17%, Njemačka 14,04%, Slovenija 13,45%, Italija 11,89%, Austrija 6,61%, Mađarska 5,74% (2009)
Bugarska	Odjeća, obuća, željezo i čelik, mašine i oprema, goriva	Mašine i oprema; metali i rude; kemikalije i plastika; goriva, minerali i sirovine	Njemačka 11,21%, Grčka 9,43%, Italija 9,24%, Rumunija 8,52%, Turska 7,33%, Belgija 5,61%, Francuska 4,44% (2009)	Rusija 13,14%, Njemačka 12,23%, Italija 7,78%, Grčka 6,17%, Rumunija 5,65%, Turska 5,48%, Ukrajina 4,81%, Austrija 4,08% (2009)
Hrvatska	Oprema za transport, mašine, tekstil, kemikalije, namirnice, goriva	Mašine, električna oprema i oprema za transport; kemikalije, goriva i maziva; namirnice	Italija 19,1%, Bosna i Hercegovina 12,98%, Njemačka 11,06%, Slovenija 7,47%, Austrija 5,44%, Srbija 5,41% (2009)	Italija 15,46%, Njemačka 13,57%, Rusija 9,29%, Kina 6,83%, Slovenija 5,75%, Austrija 5,04% (2009)
Grčka	Hrana i napitci, industrijski proizvodi, proizvodi od nafte, kemikalije, tekstil	Mašine, transportna oprema, goriva, kemikalije	Njemačka 11,11%, Italija 11,05%, Kipar 7,28%, Bugarska 6,74%, US 4,95%, Velika Britanija 4,4%, Turska 4,23% (2009)	Njemačka 13,73%, Italija 12,71%, Kina 7,08%, Francuska 6,1%, Holandija 6,02%, Južna Koreja 5,68%, Belgija 4,34%, Španija 4,08% (2009)

⁴ Izvor: Central Intelligence Agency „The World Fact Book“

ZEMLJA	GLAVNE GRANE		ZEMLJE PARTNERI	
	IZVOZ	UVOZ	IZVOZ	UVOZ
Italija	Inženjerski proizvodi, tekstil i odjeća, mašine za proizvodnju, motorna vozila, transportna oprema, kemikalije; hrana, napitci i duhan; minerali i metali bez željeza	Inženjerski proizvodi, kemikalije, oprema za transport, energetski proizvodi, minerali i metali bez željeza, tekstil i odjeća; hrana, napitci, duhan	Njemačka 12,6%, Francuska 11,57%, US 5,92%, Španija 5,69%, UK 5,13%, Švajcarska 4,69% (2009)	Njemačka 16,68%, Francuska 8,82%, Kina 6,53%, Holandija 5,63%, Španija 4,3%, Rusija 4,12%, Belgija 4,08% (2009)
Mađarska	Mašine i oprema 61,1%, ostala proizvodnja 28,7%, prehrambeni proizvodi 6,5%, sirovine 2%, goriva i struja 1,6% (2009)	Mašine i oprema 50%, goriva i struja 11%, prehrambeni proizvodi, sirovine	Njemačka 25,5%, Italija 5,5%, UK 5,4%, Rumunija 5,3%, Francuska 4,9%, Austrija 4,7% (2010)	Njemačka 26,1%, Rusija 7,7%, Kina 6,8%, Austrija 5,9%, Holandija 4,4%, Poljska 4,3% Italija 4,2%, (2010)
Makedonija	Hrana, napitci, duhan, tekstil, miješana proizvodnja, čelik i željezo	Mašine i oprema, automobili, kemikalije, goriva, prehrambeni proizvodi	Njemačka 20,31%, Grčka 13,09%, Italija 11,08%, Bugarska 10,61%, Hrvatska 7,74% (2009)	Njemačka 15,11%, Grčka 14,88%, Bugarska 9,08%, Italija 7,68%, Turska 7,59%, Slovenija 6,26%, Mađarska 4,31% (2009)
Rumunija	Mašine i oprema, tekstil i obuća, metali i metalni proizvodi, minerali i goriva, kemikalije, poljoprivredni proizvodi	Mašine i oprema, goriva i minerali, kemikalije, tekstil i tekstilni proizvodi, metali, poljoprivredni proizvodi	Njemačka 18,76%, Italija 15,42%, Francuska 8,2%, Turska 4,99%, Mađarska 4,33% (2009)	Njemačka 17,3%, Italija 11,78%, Mađarska 8,36%, Francuska 6,14%, Kina 4,91%, Austrija 4,75% (2009)
Slovenija	Industrijski proizvodi, mašine i transportna oprema, kemikalije, hrana	Mašine i transportna oprema, industrijski proizvodi, kemikalije, goriva i maziva, hrana	Njemačka 19,36%, Italija 11,31%, Hrvatska 7,75%, Austrija 7,42%, Francuska 7,35% (2009)	Njemačka 16,46%, Italija 15,89%, Austrija 11,81%, Francuska 4,98%, Hrvatska 4,32% (2009)